

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

140:3 • 2020

Svensk kolonialism, Sverige och kolonialism eller svenskar och kolonialism?

GUNLÖG FUR

JOHN L. HENNESSEY

Linnéuniversitetet

Uppsala universitet

Intresset för europeisk kolonialism och Sveriges roll i den har böljat fram och tillbaka i svensk historisk forskning. I det tidiga 1900-talets historiska skildringar av Sverige förlänade kolonierna bortom de stora haven ett skimmer åt fäderneslandet, men efter andra världskriget avtog intresset för kolonierna alltmer. Den svenska opinionen distanserade sig från de europeiska koloniala projekten och allierade sig i stället med de olika avkoloniseringsprocesserna.¹ Svenska kolonier beskrevs inte längre som betydelsefulla komponenter i den svenska nationens karaktär. En länge förhärskande riktning tog form i Sture Wallers inledande kommentar från 1954, i hans då epokgörande artikel om St. Barthélemy, när han skrev att "svensk kolonialhistoria kan låta nästan som en självmotsägelse".² Ingvar Andersson beskrev i sin översikt över svensk historia den svenska handelsstationen på Afrikas nordvästkust, Cabo Corso, som ett kolonialt försök som "fick ingen som helst betydelse".³

Samtidigt växte Sveriges internationella engagemang för små staters och minoriteters rättigheter till vad som kommit att beskrivas som en ambition att bli en "humanitär stormakt". I det perspektivet kom svensk kolonialism att omformuleras från stolthet över erövringar till beskrivningar av koloniala försök som nästan skrattretande misslyckade, helt i avsaknad av de grymheter som kännetecknade den "riktiga kolonialismen" såsom den som utövades av britterna i Indien eller fransmän-

1. Sunniva Engh, "The Conscience of the World? Swedish and Norwegian Provision of Development Aid", *Itinerario* 33:2 (2009) s. 65–83; Gunlög Fur, "Indians and Immigrants: Entangled Histories", *Journal of American Ethnic History* 33 (2014) s. 55–76.

2. Sture Waller, "St: Barthélemy 1785–1801: Yttre förhållanden; handelspolitisk och statsfinansiell betydelse", *Historiskt arkiv* 1 (1954) s. 1.

3. Ingvar Andersson, *Sveriges historia*, 4. uppl. (Stockholm 1953) s. 411.

nen i Algeriet. St. Barthélemy eller Nya Sverige tycks onekligen ha varit misslyckade, åtminstone från svenska statens perspektiv, och utan större konsekvenser för världshistoriens flöde. Historien om dem kunde därför framställas som om de svenska satsningarna på kolonial expansion var obetydliga och därför inte diskvalificerade Sverige från att ta ställning för de länder som vann sin självständighet från europeiska kolonialmakter under efterkrigstiden. Men de kunde också tas i bruk för att visa på särskilda värden som hade kunnat vända världens utveckling om endast svensk kolonialism hade varit mer framgångsrik.⁴ Det här temanumret har försökt undvika att vare sig minimera eller blåsa upp svensk kolonialism genom att visa hur Sverige och svenskar var inblandade i kolonialism på många olika sätt, även om exemplen på formell kolonialism bortom haven som genomfördes av svenska staten var få och små.

Under 1900-talets sista decennier ökade intresset igen för kolonierna och ett antal studier publicerades om såväl kolonial expansion i Lappland som om St. Barthélemy, Nya Sverige och Cabo Corso.⁵ I början av 2000-talet följdes de av ett antal studier av Sverige som del av en allmän europeisk expansion, medan andra vände sig till att studera Norden och norra Skandinavien i postkoloniala perspektiv.⁶ Ett ökande internationellt intresse riktades mot den svenska expansionen norrut i Skandinavien och relationen mellan svenska kronan och samer. Stort inflytande

4. Detta återkommer i firanden av minnet av Nya Sverige-kolonin. Se till exempel Cordell Hull, *Observance of the Three Hundredth Anniversary of the First Permanent Settlement in the Delaware River Valley 1938* (Washington 1940) s. 25.

5. Lennart Lundmark, *Koloni i norr: Om 650 års utsugning av Norrbotten* (Stockholm 1971); Jan Arvid Hellström, "…åt alla christliga förvanter..." *En undersökning av kolonialförvaltning, religionsvård och samfundsliv på St. Barthélemy under den svenska perioden 1784–1878* (Uppsala 1987); Gunlög Fur, "Cultural Confrontations on Two Fronts: Swedes meet Lenapes and Saamis in the Seventeenth Century", doktorsavhandling framlagd vid University of Oklahoma (1993), som är tryckt i omarbetad form som *Colonialism in the Margins. Cultural Encounters in New Sweden and Lapland* (Leiden 2006); György Nováky, *Handelskompanier och kompanihandel: Svenska Afrikakompaniet 1649–1663, en studie i feodal handel* (Uppsala 1990).

6. Rolf Sjöström, "En nödvändig omständighet: Om svensk slavhandel i Karibien", i Raoul Granqvist (red.), *Svenska överord* (Eslöv 1999) s. 41–57; Lill-Ann Körber, "'Whiteness' in Fredrika Bremers *Hemmen i den nya världen*", *Tijdschrift voor Skandinavistiek* 25:2 (2004) s. 41–63; Lars Olsson, "Svenska exploatörer i 1800-talets Sydafrika – Några perspektiv på europeisk imperialism och svensk emigration", i Lars Behrenz, Lennart Delander, & Harald Niklasson (red.), *Att byta land och landskap: Vänbok till Jan Ekberg* (Växjö 2007) s. 264–281; Sivi Keskinen, Salla Tuori, Sara Irni & Diana Mulinari (red.), *Complying with Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region* (Farnham 2009); Magnus Rodell, "Fortifications in the Wilderness: The Making of Swedish-Russian Borderlands around 1900", *Journal of Northern Studies* 1 (2009) s. 69–89; Magdalena Naum & Jonas M. Nordin (red.), *Scandinavian Colonialism and the Rise of Modernity: Small Time Agents in a Global Arena* (New York 2013).

hade den forskning som växte fram i samband med Skattefjällsmålet som rörde frågan om samiska rättigheter till mark och vatten. Samerna vann inte gehör för sina anspråk, men av Högsta domstolens utslag som kom 1981 framgick att ett nomadiserande folk kunde inneha äganderätt till mark och vatten baserat på urminnes hävd.

En av de historiker som kallades till rätten som vittne var Magnus Mörner. År 1980 publicerade han utifrån sin forskning om Latinamerikas kolonialhistoria en banbrytande artikel i *Historisk tidskrift* i vilken han jämförde "Samers och indianers rätt till jorden".⁷ Förutom en uttalad argumentation för relevansen av komparation för att förstå frågan om samers äganderätt till land, beskrev han utvecklingen i såväl Latinamerika som Sverige utifrån en epokindelning som underströk att svenska kronan under slutet av 1500-talet och början av 1600-talet etablerade en kolonial kontroll över samiska områden. Hans slutsats var att de "svenska samernas ställning under olika tidsskeden kan knappast betecknas som unik" och han hade funnit en antydning om att Spanien med dess kolonialvälde och Sverige med lappmarkerna kunde betraktas som "tillhöriga samma rättsfamilj".⁸ Flera historiker följde med studier som beskrev svensk nordlig expansion som kolonialism och som gjorde explicita jämförelser med europeisk kolonialism i andra delar av världen,⁹ medan annan forskning satte fokus på specifikt samiska erfarenheter i mötet med svensk krona och centralmakt.¹⁰

Att intresset för kolonialism är stort just nu vittnar bland annat detta temanummer om. Och vi är inte ensamma. Förra våren utkom ett nummer av *Scandinavian Studies* på temat "Nordic Colonialism" och i vårt östra grannland förbereds just nu både en antologi och ett temanummer

7. Magnus Mörner, "Samers och indianers rätt till jorden – En historisk jämförelse inför Högsta domstolen", *Historisk tidskrift* 100:4 (1980) s. 419–451.

8. Mörner (1980) s. 448–449.

9. Fur (2006); Daniel Lindmark, *En lappdrängs omvändelse: Svenskar i möte med samer och deras religion på 1600- och 1700-talen* (Umeå 2006); Aleksander Loit, "Sveriges kolonilotter", i Ronny Ambjörnsson & David Gaunt (red.), *Den dolda historien: 27 uppsatser om vårt dolda förflutna* (Stockholm 1984) s. 376–395; och senare Naum & Nordin (red.) (2013).

10. Lennart Lundmark, *Stulet land: Svensk makt på samisk mark* (Stockholm 2008); Roger Kvist, *Rennomadismens dilemma: Det rennomadiska samhällets förändring i Tuorpon och Sirkas 1760–1860* (Umeå 1989); Andrea Amft, *Sápmi i förändringens tid: En studie av svenska samers levnadsvillkor under 1900-talet ur ett genus- och etnicitetsperspektiv* (Umeå 2000); Karin Granqvist, *Samerna, staten och rätten i Torne lappmark under 1600-talet* (Umeå 2004).

av *Historiellin Aikakauskirja* om finska kopplingar till kolonialism.¹¹ Överhuvudtaget har 2000-talet kännetecknats av ett ökande intresse för frågorna både inifrån den svenska forskarvärlden och utifrån. Svenska forskare har nåtts av efterfrågningar om material på andra språk än svenska om hur Sverige var involverat i koloniala processer. Ett intresse för postkoloniala studier och teorier inom andra discipliner, oftast med fokus på samtiden, har utmanat och efterfrågat historiska studier. Samtidigt lyser kolonialism med sin frånvaro i vissa närliggande discipliner såsom ekonomisk historia, som Oskar Broberg och Klas Rönnbäck försöker adressera i deras artikel.

Medan det tidigare intresset för kolonialism i stor utsträckning fokuserade på just svenska kolonier, på nationalstaten Sveriges koloniala ambitioner, så lägger dagens kolonialismforskning långt mer tyngdpunkt vid att koppla samman europeisk kolonial expansion i såväl geografisk som mental betydelse. Forskningen om skandinavisk mission knyts alltmer till diskussionen om kolonialism; detsamma gäller resandet som influerats av några tidiga förgrundsgestalter i postkolonial forskning som Edward Said och Mary Louise Pratt.¹² Men historiker tar sig också an hur koloniala tankemönster påverkat svensk kultur och hur svensk självbild är en del av en europeisk kolonial tankevärld.¹³

Kulturella föreställningar förmedlades i allt växande takt genom illustrerade tidskrifter och böcker. Resande sällskap och utställningar som visade "exotiska folk" möjliggjorde för svenskar att ta del av, dela och diskutera koloniala förstälser av folk och raser, hierarkier och maktord-

11. Johan Höglund & Linda Andersson Burnett (red.), "Nordic Colonialisms", temanummer av *Scandinavian Studies* 91:1–2 (2019); Janne Lahti & Rinna Kullaa (red.), "Kolonialismi ja Suomi", temanummer av *Historiellin Aikakauskirja* 118:4 (kommande); Raita Merivirta & Leila Koivunen (red.), *Finnish Colonial Encounters: From the Arctic to the Tropics* (kommande).

12. Malin Gregersen, *Fostrande förpliktelse: Representationer av ett missionsuppdrag i Sydindien under 1900-talets första hälft* (Lund 2010); Karen Vallgård, "Were Christian Missionaries Colonizers? Reorienting the Debate and Exploring New Research Trajectories", *Interventions* 18:6 (2016) s. 865–886; Rahel Kufu, *Bröder emellan: Identitetsformering i det koloniserade Eritrea* (Södertörn 2018); Margareta Petersson, *Indien i svenska reseskildringar 1950–75* (Lund 1988); Hanna Hodacs & Kenneth Nyberg, *På resande fot: Att forska, undervisa och göra karriär i 1700-talets Sverige* (Lund 2007); Maria Nyman, *Resandets gränser: Svenska resenärers skildringar av Ryssland under 1700-talet* (Lund 2013).

13. Adam Hjorthén, *Border-Crossing Commemorations: Entangled Histories of Swedish Settling in America* (Stockholm 2015); Gunlög Fur, Magdalena Naum & Jonas M. Nordin, "Intersecting Worlds: New Sweden's Transatlantic Entanglements", *Journal of Transnational American Studies* 7:1 (2016); Charlotta Forss, *The Old, the New, and the Unknown: The Continents and the Making of Geographical Knowledge in Seventeenth-Century Sweden* (Stockholm 2018).

ningar.¹⁴ Sverige och svenskar inte bara tog del av denna pan-europeiska koloniala kultur utan bidrog också med exotifierande bilder av samer.¹⁵ Jonas Monié Nordins och Carl-Gösta Ojalas essä ger en bra överblick av hur samisk materiell kultur som hade köpts, beslagtagits eller stulits cirkulerade i och även utanför Europa. Utbytet gällde dock mer än bara föremål: samerna själv ställdes ut i varierande sammanhang sedan 1700-talet som en av många "exotiska folkarter".¹⁶ Detsamma gällde deras kvarlevor som stals i stor utsträckning från begravningsplatser och såldes vidare till forskare i Sverige och utomlands, som Nordin och Ojala också uppmärksammar. Svenska forskare som rasbiologen Herman Lundborg gjorde en internationell karriär genom att addera antropometriska data från bland annat samer till europeisk rasforskning.¹⁷ På så sätt både påverkade och påverkades Sverige av europeisk kolonialism.

Internationell forskning bidrar med teorier om kolonial expansion och koloniala tankemönster, men än saknas en motsvarande analytisk diskussion av hur svenska erfarenheter, eller snarare om historiska erfarenheter av kolonialism modifierar eller ifrågasätter dessa teorier. Vi ser tecken på en växande debatt om hur användbara postkoloniala teorier är för att förstå förhållanden kopplade till Sverige. Närliggande teorier från *indigenous studies* och *settler colonial studies* har också börjat appliceras på svenska fall, det senare här i Åsa Össbos uppsats. Samtidigt som dessa teorier blir alltmer populära ifrågasätts de identitetspolitiska konsekvenser som forskning om postkoloniala relationer kan leda till.

14. Gunlög Fur, "Colonial Fantasies: American Indians, Indigenous Peoples, and a Swedish Discourse of Innocence", *National Identities* 18 (2016) s. 11–33; Linda Andersson Burnett, "The 'Lapland Giantess' in Britain: Reading Concurrences in a Victorian Ethnographic Exhibition", i Diana Brydon, Peter Forsgren & Gunlög Fur (red.), *Concurrent Imaginaries, Postcolonial Worlds: Toward Revised Histories* (Leiden 2017) s. 123–143.

15. Linda Andersson Burnett, "Selling the Sami: Nordic Stereotypes and Participatory Media in Georgian Britain", i Jonas Harvard & Peter Stadius (red.), *Communicating the North: Media Structures and Images in the Making of the Nordic Region* (Farnham 2013) s. 171–196; Linda Andersson Burnett & Bruce Buchan, "The Edinburgh Connection: Linnaean Natural History, Scottish Moral Philosophy and the Colonial Implications of Enlightenment Thought", i Hanna Hodacs, Kenneth Nyberg & Stéphane Van Damme (red.), *Linnaeus, Natural History and the Circulation of Knowledge* (Oxford 2018) s. 161–186.

16. Linda Andersson Burnett, "The 'Lapland Giantess' in Britain: Reading Concurrences in a Victorian Ethnographic Exhibition" i Diana Brydon, Peter Forsgren & Gunlög Fur (red.), *Concurrent Imaginaries, Postcolonial Worlds: Toward Revised Histories* (Leiden 2017) s. 123–143; Gunnar Broberg, "Lappkaravaner på villovägar: Antropologin och synen på samerna fram mot sekelskiftet 1900", *Lychnos* (1982) s. 27–86.

17. Maja Hagerman, *Käraste Herman: Rasbiologen Herman Lundborgs gåta* (Stockholm 2015).

Hur kan internationella debatter om vit het relateras till svensk historia? Hur brett kan kolonialism-begreppet vara och ändå anses förklara något? Är det bara ursprungsfolk som utsätts för kolonialism? Är termen ursprungsfolk användbar i empirisk historisk forskning och hur tas den i bruk? Hur fungerar komparation när det gäller historia om kolonialism? Behovet av ny forskning och teoritillämpning kommer att bestå under lång tid för att kunna besvara dessa viktiga frågor.

Frågan om "formell" kontra "informell" kolonialism, som tar stor plats i andra imperiers historiografi, är en diskussion som kan anses ännu mer invecklad i Sveriges fall.¹⁸ När vi accepterade uppdraget att vara gästredaktörer behövde vi omedelbart att ta ställning till vad detta temanummer skulle heta: "Sverige och kolonialism" eller "Svensk kolonialism"? I det insticksblad med *call for papers* som skickades ut till *Historisk tidskrifts* prenumeranter blev det till slut "Svensk kolonialism", men frågan är ännu öppen. Både "Sverige och kolonialism" och "svensk kolonialism" lägger fokus på svenska staten, men i många av uppsatserna som till slut kom med i temanumret skildras enstaka svenskars roll i andra länders imperier. Ska fokus ligga på stat eller individ, och vad gör en person eller ett territorium "svenskt"? Många postkoloniala teoretiker har fokuserat på hybriditet och "kontaktzoner" i de gränsregioner som koloniala processer alltid skapar. Deras forskning har visat att vad som verkar som tydliga skillnader i centrum ofta är obekvämt luddiga vid periferin.

En annan fråga vi uppmärksammat i bearbetningen av några av uppsatserna är uttrycken för sociala kategoriseringar av rasåtskillnad. De flesta forskare inom kritiska rasstudier menar att även om ras är en konstruktion och inte en biologisk verklighet var och är det en sociopolitisk sådan.¹⁹ Vi kan som historiker inte förstå hur samhällen där maktförhållanden primärt baserades på raskategoriseringar – snarare än, men inte uteslutande, klass och kön – fungerade, utan att på något sätt diskutera hur dessa kategorier användes i politiskt, juridiskt och socialt språkbruk. I Sydafrika och på St. Barthélemy, som framgår i Lars Olssons och Ale

18. John Gallagher & Ronald Robinson, "The Imperialism of Free Trade", *Economic History Review* 6:1 (1953) s. 1–15; Michael W. Doyle, *Empires* (Ithica 1986); Kate L. McDonald, "The Boundaries of the Interesting: Itineraries, Guidebooks, and Travel in Imperial Japan", doktorsavhandling framlagd vid University of California, San Diego (2011) s. 58–59.

19. Amanda E. Lewis, "What Group?' Studying Whites and Whiteness in the Era of 'Color-Blindness'", *Sociological Theory* 22:4 (2004) s. 623–646.

Pålssons uppsatser, kopplades makt och rättigheter till föreställningar om ras och hudfärg som manifesterades i lagtexter och i praktiker. Den sydafrikanska hierarkin med "vita", "färgade" (de som hade blandat afrikanskt och europeiskt påbrå, senare inkluderande också invandrad arbetskraft från den indiska subkontinenten) och "svarta" är välkänd, medan det kanske inte är lika välbekant att svenskar drog fördel av liknande hierarkier i andra delar av den afrikanska kontinenten, som tydligt ses i Peter Forsgrens uppsats, liksom Karibien och i Nordamerika.²⁰ Det är en både analytisk och empirisk poäng att den transnationella bourgeoisie som växer fram under 1800-talet inte bara hade med klass att göra utan också med ras och att detta var nära förknippat med kolonialism och imperialism. Historiker har länge diskuterat relationen mellan ras och klass, men det är uppenbart att det mot andra halvan av 1800-talet i flera bosättningsstater, som Sydafrika och USA, sker både en politisk liberalisering, det vill säga fler får rösträtt, och en hårdnande uppdelning i raskategorier, för att utesluta de som bedömdes som svarta från att kunna rösta.

Som så många globalhistoriker har påpekat de senaste decennierna måste man problematisera nationella perspektiv och undersöka gränsöverskridande flöden för att korrekt förstå stora historiska processer såsom kolonialism. Den europeiska kolonialismen hade å ena sidan djupa kopplingar till nationalism och konkurrens mellan olika stater, men å andra sidan var den ett transnationellt företag. Om man tittar på den statliga nivån har ny forskning om "transimperial historia" visat att olika moderna imperier samarbetade och aktivt utbytte kunskap i mycket högre grad än vad historiker tidigare har uppskattat.²¹ Det fanns transnationella organisationer såsom *Institut colonial international* – som Danmark, men inte Sverige, tillhörde – kongresser såsom den ökända Berlinkonferensen 1885, som styckade upp stora delar av Afrika, koloniala världsutställningar där ledande administratörer och akademiker kunde jämföra och utbyta metoder, strategier och militärteknik, och

20. Erika K. Jackson, *Scandinavians in Chicago: The Origins of White Privilege in Modern America* (Urbana 2019).

21. John Hennessey, *Rule by Association: Japan in the Global Trans-Imperial Culture, 1868–1912* (Växjö 2018); Simon J. Potter & Jonathan Saha, "Global History, Imperial History and Connected Histories of Empire", *Journal of Colonialism and Colonial History* 16:1 (2015); Volker Barth & Roland Cvetkovski (red.), *Imperial Co-operation and Transfer, 1870–1930: Empires and Encounters* (London 2015).

till och med multinationella militärkoalitioner som förde imperialistiska krig i länder som Kina, både i det andra opiumkriget 1856–1860 och boxarupproret 1900.

Om forskaren tittar på individnivå blir nationens roll i olika koloniala företag ännu tydligare. En av de få "formella" eller "officiella" svenska kolonierna, St. Barthélemy, var inte huvudsakligen bebodd och driven av svenskar. Kolonin var snarare en blandning av människor med olika bakgrund, inklusive afrikanska slavar, och hade egna lagar som skilde sig från svensk lagstiftning på väsentliga punkter. St. Barthélemy hade exempelvis en betydligt större grad av religionsfrihet än "metropolen". Huruvida ön var svensk mark på ett djupare plan har i högsta grad varit en fråga öppen för diskussion, som Ale Pålssons undersökning om svenska romaner som äger rum på ön visar. Denna situation var dock på inget vis unik för Sverige, utan det var vanligt även i andra imperier och världsdelar. Den belgiske kungens ökända "Congo Free State" bedrevs exempelvis av administratörer och legosoldater från ett stort antal europeiska länder, däribland Sverige. Svenskars roll som administratörer och missionärer i Kongo har fått en del uppmärksamhet på senare år, både för att en del missionärer var viktiga i att avslöja de systematiska grymheterna som kolonialstaten begick mot lokalbefolkningen, men också för att de var med om att försöka forma kongoleser enligt svenska och europeiska samhällsmönster.²² Som Lars Olssons och Peter Forsgrens uppsatser visar var dock svenskar inblandade i administrationen och näringslivsutvecklingen i en hel del europeiska kolonier i Afrika och även i det självständiga Etiopien. Många av personerna, som Jacob Letterstedt eller Joseph Stephens, en järnvägsingenjör som använde en förmögenhet han skaffade i brittiska Indien för att köpa ett bruk i Småland, hade starka kopplingar till både Sverige och ett annat land, i båda dessa fall Storbritannien.²³ Många andra svenskar lämnade Sverige bakom sig och blev amerikaner, där de aktivt deltog i bosättarkolonialism (*settler*

22. Adam Hochschild, *King Leopold's Ghost: A Story of Greed, Terror, and Heroism in Colonial Africa* (New York, 1999); Simon Larsson, *Att bygga ett samhälle vid tidens slut: Svenska Missionsförbundets mission i Kongo 1881 till 1920-talet* (Göteborg 2016).

23. Alexander Bubb, "Class, Cotton and 'Woddaries': A Scandinavian Railway Contractor in Western India, 1860–69", *Modern Asian Studies* 51:5 (2017) s. 1369–1393; Margareta Petersson (red.), *Från Brittiska Indien till Huseby bruk: Järnvägen som arena för modernitet och kolonialism under lycköskaren och järnvägsentreprenören Joseph Stephens tid i Indien 1860–69* (Lund 2018).

colonialism) på amerikanska urfolks mark.²⁴ Sådana fall, som blir än fler ju närmare man tittar, komplicerar ytterligare svårigheten att definiera olika koloniala territorier och projekts nationstillhörighet.

Kolonialhistoria lyfter ofta obekväma frågor genom att utforska gränzoner där de olika kategorier med vilka vi brukar förstå världen bryts ner. I många av artiklarna i detta nummer behandlas explicit eller implicit frågan om vad svenskhet består av. Svaret på frågan beror naturligtvis på hur man definierar "svenskhet" och detta problem kommer man inte ifrån när man försöker definiera "svensk kolonialism". Är den knuten till nationen, till någon slags nationalkultur, eller till människor som reser eller bosätter sig runt om i världen, och i så fall vilka slags människor? I vilken grad är det fruktbart att se svensk-amerikaner, Nya Sverige eller lutherska missioner i Afrika som "svenska"? Bidrar "svenskhet" med någonting till diskussionen eller återskapar användandet av begreppet bara problematiska kategorier? Forskningen leder inte till några enkla lösningar, men ifrågasätter kategoriseringar som oftast tas för givna, samtidigt som den belyser kategoriernas effekter på människor som bor i koloniserade gränsområden.

Detta temanummer är ett xplock av 24 förslag från historiker och forskare från andra discipliner. Ett flertal var studier i ett tidigt stadium och vi förväntar oss att se deras resultat i kommande publikationer. Detta pekar på att Sverige – eller svenskar – och kolonialism fortfarande är ett växande område med brett fokus geografiskt, tidsmässigt och innehållsligt. Uppsatserna och essän i detta häfte vittnar också om att forskningen om Sverige och kolonialismen har flera olika utgångspunkter och vänder sig mot olika forskningslägen. Geografiskt rör sig texterna över olika delar av Afrika, Karibien och Nordkalotten; begrepp som bosättarkolonialism och rasifiering av egendomsregimer prövas; reseskildringar och skönlitteratur ger perspektiv på svenskhet och handeln med föremål avtäckar gränsöverskridande koloniala mönster. Vi ser därför fram emot att ta del av många fler studier framöver som på olika sätt belyser, ifrågasätter och komplicerar vår förståelse av Sverige, svenskar och kolonialism.

Vi är mycket hedrade av att kunna publicera Lars Olssons sista text, skriven före hans allt för tidiga bortgång i början av 2020. Lars Olssons

24. Karen V. Hansen, *Encounter on the Great Plains: Scandinavian Settlers and the Disposition of Dakota Indians, 1890–1930* (Oxford 2013); Fur (2014).

långa och omfattande intresse av att skriva historia om arbete underifrån och hans djupa engagemang för frågor om internationella etniska relationer, migration och arbetets villkor i en kapitalistisk världsordning ledde honom att också ställa frågor om hur Sverige är implicerat i koloniala maktordningar. Detta förde honom till Jacob Letterstedt och en av de stora förmögenheter som bidrar till och understödjer svensk historisk forskning. Med hans artikel tar sig frågorna om Sverige och kolonialismen rakt in i våra villkor och vårt arbete som historiker i dag. En bättre utmaning kan vi inte tänka oss som resultat av detta temanummer.